

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

І. П. Гальчич

---

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Інститут соціальної роботи та управління, м. Київ
kriv4unova@yandex.ru*

В даній статті аналізуються етичні аспекти діяльності фахівців з соціальної допомоги в Україні, теоретичні основи професійної діяльності та роль морально-етичних принципів в їх діяльності.

This article examines the ethical aspects of experts on social assistance in Ukraine, the theoretical foundations of professional activity and the role of moral-ethical principles in their activities.

Ключевые слова: социальная помощь; Украина; морально-этические принципы деятельности; этический кодекс социальных работников.

Keywords: social help; Ukraine; the moral and ethical principles of activity; the Code of Ethics of Social Workers.

Україна є демократичною державою, яка будує своє суспільство на соціальній та гуманітарній складових суспільного буття, тому соціальна допомога громадянам, які згідно Закону України «Про соціальні послуги» опинились в складних життєвих обставинах, — обов'язок кожного і особливо тих, хто повинен допомагати відповідно своїх професійних та функціональних обов'язків.

Професія фахівця з соціальної допомоги на шляху свого становлення, яка згідно Постанови Кабінету Міністрів України була запроваджена в 2007 році. На сьогодні суспільство більш орієнтоване на соціальну роботу, яка зайняла ведучі позиції в системі соціального захисту населення України.

Проте досліджуючи та аналізуючи перші кроки соціальної допомоги як практичної діяльності та основні постулати, на які вона орієнтується, а саме морально-етичні та професійні якості з соціальної допомоги, слід зазначити, що вони базуються на таких міжнародних та

вітчизняних документах, серед яких: Міжнародний моральний кодекс професійних соціальних працівників, Міжнародні етичні стандарти соціальних працівників, Всесвітня декларація прав людини Організації Об'єднаних Націй, Етика соціальної роботи: принципи і стандарти, Міжнародна декларація етичних принципів соціальної роботи та Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України.

Для досягнення визначених мети і завдань дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: теоретичний, за допомогою якого проаналізовано джерельну базу дослідження (закони, підзаконні акти, наукові праці та публікації); емпіричний в частині здійснення аналізу наукових праць вітчизняних і західних вчених для розкриття природи, сутності, особливостей морально-етичних аспектів діяльності фахівців з надання соціальної допомоги; прогностичний, який на базі опрацьованих джерел і результатів дав змогу передбачити, спрогнозувати основні морально-етичні напрями діяльності фахівця в наданні соціальної допомоги; для розроблення висновків і пропозицій дослідження також застосовано методи ідентифікації, узагальнення, моделювання тощо.

Досліджуючи теоретичні основи професійної діяльності фахівців з соціальної допомоги, неможливо обійти соціальні стандарти та норми, на які вона орієнтована. Рівень соціальних допомог залежить від соціально-економічних умов розвитку, суспільних інтересів та соціальної політики, яка формується на підставі гарантій держави своїм громадянам.

Аналізуючи основні засади професійної діяльності фахівців з соціальної допомоги в Україні, слід зазначити, що генеза соціальної допомоги як виду практичної діяльності полягає в тому, що соціальна допомога це вид специфічної професійної діяльності, що характеризується спрямованою дією на надання соціально-економічної підтримки окремим особам і групам, що перебувають в складних життєвих обставинах.

В професійній діяльності фахівець з соціальної допомоги використовуються принципи, методи та технології цілого ряду наукових напрямів з вирішення соціальних проблем.

Соціальна допомога як одна з різновидів соціально-економічної дії спрямованої на підтримку клієнта в знівелюванні складних життєвих обставин через надання матеріальної допомоги чи послуг.

Соціальна допомога як професійна діяльність охоплює три сфери:
— адресна допомога особі, що опинилась в складних життєвих обставинах і потребує матеріальної підтримки;

– адресна допомога групі (сім’ї; люди похилого віку, інваліди, одинокі матері, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безробітні, ін.);

– соціальна допомога за місцем проживання (жертви катастроф природних та техногенних, мігранти, біженці, ін.).

Соціальна допомога як практична діяльність має п’ять ключових аспектів: соціально-економічний; соціально-політичний; правовий; національно-географічний; соціально-психологічний.

Соціальна допомога, як один з напрямів соціального забезпечення населення, на яку згідно законодавства може розраховувати особа чи група осіб, користується понятійним апаратом по кожній конкретній категорії, що отримує соціально-економічну підтримку держави. Серед них: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; багатодітні сім’ї; постраждалі внаслідок аварії на ЧАЕС; ветерани війни, ветерани праці, пенсіонери; інваліди, діти-інваліди; особи, що мають особливі заслуги перед державою та ін.

Досліджуючи роль морально-етичних принципів в професійній діяльності фахівця з соціальної допомоги, слід зазначити, що вони є основою успішного виконання функціональних обов’язків, покладених на них. Головними функціональними обов’язками фахівця з соціальної допомоги є: призначення державної соціальної допомоги особам чи групам осіб, що опинились в складних життєвих обставинах; перевірку достовірності та повноти подання інформації про доходи та майновий стан громадян, що претендують на призначення допомоги; консультування громадян про право на отримання допомоги; аналіз причин порушення законодавства про допомогу; підготовку потрібних документів та подання до судів та арбітражних судів позовів стосовно підприємств, організацій, установ і громадян про стягнення до відповідних бюджетів сум незаконно отриманої допомоги; представництво інтересів держави при вирішенні виняткових і спірних питань; роз’яснення населенню, зокрема в засобах масової інформації, відомостей щодо права, форм та методів отримання допомоги. Аналіз професійних якостей фахівця з соціальної допомоги показав, що вони є дуже важливими в дотриманні морально-етичних принципів практичної діяльності. У формуванні особистості фахівця з соціальної допомоги важлива роль належить професійному вихованню. У широкому розумінні це відбувається в процесі трудового і суспільного життя, у вузькому – в процесі підготовки висококваліфікованих фахівців із соціальної допомоги, здатних працювати у нестандартних, постійно змінюваних

ситуаціях. Ґрунтовне оволодіння фаховими знаннями і навичками передбачає: створення умов для вільної реалізації розуму та почуттів майбутніх фахівців, що є основою освоєння принципів гуманізму і способів вияву людяності та творчої спрямованості навчального процесу; підготовку студентів до входження в систему професійної діяльності «людина – людина», успішної адаптації в ній; створення умов, за яких кожна навчальна група була б своєрідною лабораторією розвитку навиків спілкування, взаємодії, ефективної комунікації. Не менш важлива орієнтація навчального процесу на розвиток унікальності та неповторності особистості майбутнього фахівця з соціальної допомоги, що є основою формування його індивідуального стилю роботи; на усвідомлення ним значущості обраного фаху, вироблення вміння реалістично оцінювати свої можливості, переваги і недоліки, навички роботи над собою.

Ґоловними показниками професіоналізму фахівця з соціальної допомоги є не тільки високий рівень знань, вмінь та навичок, а також дотримання певних етичних норм поведінки, які складають професійні цінності. Вони формуються на основі матеріальних, соціально-політичних і духовних цінностей.

Дотримуючись системи цінностей соціальна допомога зайняла активну позицію у визначенні потреб клієнтів і виступає на його соціально-економічний захист та підтримку.

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи (ЕКССР) України орієнтує на дотримання наступних етичних принципів: повага до гідності кожної людини; пріоритетність інтересів кожної людини; толерантність; довіра і взаємодія у розв'язанні проблем клієнта; доступність послуг; конфіденційність; дотримання норм професійної етики.

ЕКССР містить норми етичної поведінки стосовно клієнтів, що зобов'язують: поважати особистість клієнта, гарантувати захист його гідності та прав незалежно від походження, статі, віку, внеску в суспільний і соціальний розвиток; намагатися зрозуміти кожного клієнта, з'ясувати всі чинники, що спричинили його проблеми, пропонувати оптимальні види професійної діяльності або соціальних послуг; дбати про безпеку клієнтів, яка є першою умовою діяльності спеціалістів із соціальної роботи; однаково допомагати всім клієнтам, брати на себе відповідальність за особисті дії та інші.

Висновок. Всі зазначені вище позиції з певним коригуванням на професійну специфіку можуть використовуватися діяльності фахівця з соціальної допомоги. Займаючись професійним обслуговуван-

ням клієнтів через надання соціальної допомоги, фахівець повинен орієнтуватися на етичні принципи та норми етичної поведінки. Зважаючи на невеликий термін існування напряму професійної підготовки з надання соціальної допомоги в Україні можна сподіватися, що наступне доопрацювання Етичного кодексу буде в собі містити і аспекти професійної діяльності фахівців з соціальної допомоги як спільної з соціальною роботою галузі знань «Соціальне забезпечення».

Бібліографічні посилання

1. *Болотіна Н. Б.* Право соціального захисту України : навч. посіб. 2-ге вид., перераб. і доп. К. : Знання, 2008.
2. Міжнародні етичні стандарти соціальних працівників. К. : ЦНЛ, 2004.
3. Социальная работа: теория и практика : учеб. пособие / отв. ред. Е. И. Холостова, А. С. Сорвина. М. : ИНФРА-М, 2003.
4. *Тюття Л. Т., Іванова І. Б.* Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008.